

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ ПРИВАТНОГО СЕКТОРА РИНКУ ЛАБОРАТОРНИХ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

© 2016 ЧЕРНЕНКО Д. І.

УДК 311.21:338.12.021:616-072/-078

Черненко Д. І. Статистичне оцінювання рівня концентрації приватного сектора ринку лабораторних медичних послуг в Україні

У статті запропоновано методику та викладено результати статистичного оцінювання рівня концентрації приватного сектора ринку лабораторних медичних послуг в Україні на основі розрахунку стандартних показників концентрації (CR) та індексів концентрації Херфіндаля – Хіршмана (ННІ). Проведені розрахунки стандартних показників концентрації та індексів концентрації Херфіндаля – Хіршмана для приватного сектора ринку лабораторних медичних послуг за показниками чистого доходу та кількості працівників показали, що цей сектор ринку слід вважати помірно концентрованим і його слід типологізувати як «монополістичну конкуренцію» (за кількістю працівників) або «олігополію» (за чистим доходом).

Ключові слова: кон'юнктура, ринок лабораторних медичних послуг, концентрація ринку, стандартний показник концентрації, індекс Херфіндаля – Хіршмана.

Табл.: 7. **Формул.:** 2. **Бібл.:** 10.

Черненко Дарина Ігорівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри статистики, обліку та аудиту, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: chernenko_di@ukr.net

УДК 311.21:338.12.021:616-072/-078

UDC 311.21:338.12.021:616-072/-078

Черненко Д. И. Статистическое оценивание уровня концентрации частного сектора рынка лабораторных медицинских услуг в Украине

Chernenko D. I. A Statistical Estimation of the Level of Concentration of the Private Sector in the Market for Laboratory Medical Services in Ukraine

В статье предложена методика и изложены результаты статистического оценивания концентрации частного сектора рынка лабораторных медицинских услуг в Украине на основе расчета стандартных показателей концентрации (CR) и индексов концентрации Херфиндаля – Хиршмана (ННІ). Проведенные расчеты стандартных показателей концентрации и индексов концентрации Херфиндаля – Хиршмана для частного сектора рынка лабораторных медицинских услуг по показателям чистого дохода и количества работников показали, что этот сектор рынка следует считать умеренно концентрированным и его следует типологизировать как «монополистическую конкуренцию» (по количеству работников) или «олигополию» (по чистому доходу).

The article offers methods for and presents results of a statistical estimation of concentration of the private sector in the market for laboratory medical services in Ukraine on the basis of calculation of the standard indicators of concentration (CR) and the indexes Herfindahl-Hirschman (HHI). The carried out calculations of both the standard concentrations and the concentration indexes Herfindahl-Hirschman for the private sector of the market for medical laboratory services by the indicators of net income and the number of employees showed that this sector of the market should be considered as moderately concentrated and should be typologized as «monopolistic competition» (by number of employees) or «oligopoly» (by net income).

Ключевые слова: конъюнктура, рынок лабораторных медицинских услуг, концентрация рынка, стандартный показатель концентрации, индекс Херфиндаля – Хиршмана.

Keywords: conjuncture, market for laboratory medical services, market concentration, standard indicator of concentration, Herfindahl-Hirschman index.

Табл.: 7. **Формул.:** 2. **Библ.:** 10.

Tabl.: 7. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 10.

Черненко Дарина Игоревна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры статистики, учета и аудита, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

Chernenko Darina I. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Statistics, Accounting and Auditing, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: chernenko_di@ukr.net

E-mail: chernenko_di@ukr.net

Сьогодні ринок лабораторних медичних послуг (ЛМП) розвивається досить стрімко. Приватний сектор ринку лабораторних медичних послуг є повноцінним учасником національного ринку, якому, порівняно з державним, притаманний значно швидший розвиток. Державні установи ЛМП не в змозі повністю забезпечити населення якісною лабораторно-медичною допомогою, тому приватний сектор ринку ЛМП є значимим елементом національної системи охорони здоров'я.

При статистичному оцінюванні структури ринку ЛМП в Україні необхідно врахувати не тільки кількість підприємств на ринку, які надають послуги, але й їх розміри. На ринку може бути представлено багато продавців, але при цьому домінувати буде один або кілька. Для характеристики ринкової структури та оцінки рівня її монополізації необхідно досліджувати ступінь концентрації продавців на ринку.

Оцінюючи ступінь розробленості теми, необхідно відзначити, що еволюцію теоретичних підходів до загальних питань вивчення процесів концентрації можна простежити в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: В. Базилевича [1], А. Герасименко [3], Л. Кудирко [6], В. Лагутіна [5], Ю. Свириденко [3], Северук [6], В. Філюк [9], Г. Філюк [10] та інших.

Проте у вітчизняній науковій літературі не вистачає комплексних досліджень оцінювання рівня концентрації ринку ЛМП, зокрема приватного сектора.

Метою статті є розробка методики статистичного оцінювання рівня концентрації приватного сектора ринку ЛМП.

Рівень концентрації на ринку відображає відносну величину зосередження ринкової влади у певного числа діючих на ринку суб'єктів господарювання [4]. Концентрація ринку ЛМП показує ступінь розподілу ринкових часток між його учасниками.

Статистично оцінюючи рівень концентрації на ринку ЛМП, доцільним є використання коефіцієнта концентрації та індекса Херфіндала – Хіршмана [2, 4, 8]. Зазначений методичний інструментарій використано при дослідженні рівня ринкової концентрації приватного сектора ринку ЛМП в Україні.

Показники концентрації приватних лабораторій на ринку ЛМП засновані на зіставленні розміру лабораторії з розміром ринку, на якому вона діє.

Показники, що використовуються як індикатори розміру організації:

- ✦ частка послуг (тестів) лабораторії в сумарному обсязі послуг на ринку;
- ✦ частка зайнятого персоналу лабораторії в загальній чисельності зайнятого персоналу у виробництві ЛМП на даному ринку;
- ✦ частка вартості активів лабораторії у вартості активів усіх компаній, що діють на даному ринку;
- ✦ частка доданої вартості, виробленої лабораторією, у сумі доданої вартості всіх виробників, що діють на ринку.

Слід зауважити, що у зв'язку з обмеженим доступом до первинної інформації статистичне оцінювання рівня концентрації на ринку ЛМП для приватного сегмента ринку можливо провести лише за показниками чистого доходу та кількості працівників. Але, на думку автора, більш адекватним є оцінювання рівня концентрації приватного сектора ринку ЛМП за показниками чистого доходу, адже більшість приватних лабораторій досить автоматизовані, тому кількість працівників може бути порівняно невеликою, а частка, яку фактично займає лабораторія на ринку ЛМП, значною.

Частки приватних лабораторій залежно від величини чистого доходу у 2012–2013 рр. і відповідний рейтинг компаній, які надають ЛМП в Україні, представлено в *табл. 1*. Чистий дохід розраховується шляхом віднімання від вартості здійснених послуг суми всіх затрат на їх виробництво.

Частки приватних лабораторій залежно від кількості працівників у 2012–2013 рр. та відповідний рейтинг компаній, які надають ЛМП в Україні, представлено в *табл. 2*.

Так, лідером є ТОВ «Сінево Україна», друге місце рейтингу посідає Медична лабораторія «ДІЛА», третє – ТОВ «ІНВІТРО».

Найчастіше як індикатор розміру організації стосовно розмірів ринку використовують частку продажів компанії (у натуральному або вартісному вираженні) [4].

Чим більше розмір продавця в порівнянні з масштабом усього ринку, тим вище концентрація виробників (продавців) на цьому ринку. Чим менша кількість продавців на ринку, тим вище рівень концентрації, тим слабкіше конкуренція на ринку. При однакової кількості продавців на ринку – чим менше відрізняються вони один від одного за розміром, тим нижче рівень концентрації.

Результати інтерпретації рівня ринкової концентрації є підставою для висновку про характер конкуренції на даному ринку.

Рівень концентрації впливає:

- ✦ *по-перше*, на характер поведінки лабораторії на ринку. Чим вище рівень концентрації, тем більшою мірою фірми залежать одна від одної;
- ✦ *по-друге*, на схильність фірм до суперництва або співробітництва. Чим менше суб'єктів діє на ринку, тим легше їм усвідомити взаємну залежність одна від одної, і тим скоріше підуть вони на співробітництво.

Отже, чим вище рівень концентрації, тим менш конкурентним є ринок.

Стандартний показник концентрації визначається як сума ринкових часток найбільших виробників ЛМП [8]:

$$CR_l = \sum_{i=1}^l d_i, \quad (1)$$

де CR_l – стандартний показник концентрації, %;
 d_i – частка i -го виробника ЛМП у загальному обсязі послуг на ринку, %;
 $i = 1, l$ – кількість найбільших (large) виробників послуг на ринку.

Види показника CR залежно від кількості одиниць спостереження:

- 1) для трьох найбільших продавців (CR_3) – тридольний показник концентрації;
- 2) для чотирьох найбільших продавців (CR_4) – чотиридольний показник концентрації і т. д.

Межі розрахункових значень показника CR_3 , типи ринків і варіанти інтерпретації рівня концентрації продавців на ринку наведені в *табл. 3* [8].

Коефіцієнт концентрації в певній країні розраховується для різної кількості ринкових суб'єктів: у США та Франції це частки чотирьох, восьми, двадцяти, п'ятдесяти та ста найбільших компаній; у ФРН, Великобританії та Канаді – трьох, шести, десяти і т. д. компаній; у Російській Федерації – трьох, чотирьох, шести, восьми і т. д. найкрупніших компаній [6].

Для визначення ступеня концентрації приватного сектора ринку ЛМП за даними *табл. 1* і *табл. 2* розраховані значення стандартних показників концентрації для одного (CR_1), двох (CR_2), трьох (CR_3) і чотирьох (CR_4) найбільших компаній, що надають платні ЛМП в Україні (*табл. 4*). Розрахунки проведені за двома показниками: за чистим доходом та за кількістю працівників.

Отже, приватний сектор ринку ЛМП слід вважати помірно концентрованим, оскільки CR_3 , що розрахований і за чистим доходом, і за кількістю працівників, знаходиться в межах $CR_3 \in (45; 70]$.

Тип приватного сектора ринку ЛМП – монополістична конкуренція.

Доповнити проведений аналіз доцільно розрахунком додаткових показників концентрації, а саме, індексів Херфіндала – Хіршмана (*Herfindal – Hirshman Index – HHI*). Індекс Херфіндала – Хіршмана визначається як сума квадратів часток усіх суб'єктів ринку [2, 4, 8]:

$$HHI = \sum_i^n d_i^2, \quad (2)$$

Чистий дохід приватних компаній, що надають платні ЛМП в Україні у 2012–2013 рр.

Компанія	Чистий дохід (ЧД)						Зміна позиції	Темп зростання ЧД, %
	2012 р.			2013 р.				
	млн грн	$d_{2012}^{ЧД}$, %	Ранг 2012 р.	млн грн	$d_{2013}^{ЧД}$, %	Ранг 2013 р.		
ТОВ «Сінево Україна»	297,470	42,71	1	431,82	46,95	1	0	145,16
МЛ ДІЛА	129,230	18,55	2	134,42	14,61	2	0	104,01
ТОВ «ІНВІТРО»	21,911	3,15	6	39,462	4,29	3	3	180,10
МЛ EUROLAB	35,197	5,05	3	38,723	4,21	4	-1	110,02
МДЦ Експерт	20,376	2,93	7	33,949	3,69	5	2	166,61
МЦ Святої Параскеви	21,925	3,15	5	28,326	3,08	6	-1	129,19
ДЦ «Медекс»	20,132	2,89	8	25,048	2,72	7	1	124,42
Діасервіс	22,722	3,26	4	20,123	2,19	8	-4	88,56
Біомедлаб-Дон	13,525	1,94	11	19,875	2,16	9	2	146,95
Нова діагностика	17,114	2,46	9	18,439	2,00	10	-1	107,74
Брайт та Ко	13,590	1,95	10	14,399	1,57	11	-1	105,95
Сінілаб Україна	11,223	1,61	12	12,727	1,38	12	0	113,40
Скен Лайф	10,300	1,48	14	11,407	1,24	13	1	110,75
Нова діагностика плюс	11,045	1,59	13	11,340	1,23	14	-1	102,67
Медичний центр здоров'я	7,646	1,10	15	10,205	1,11	15	0	133,47
Центр променевої діагностики	6,318	0,91	17	8,702	0,95	16	1	137,73
Смартлаб	2,480	0,36	25	8,050	0,88	17	8	324,60
Малікс-Мед	5,275	0,76	18	7,800	0,85	18	0	147,87
ТОВ «Фірма «Б.А.Т»	3,193	0,46	23	7,319	0,80	19	4	229,22
НеоЛаб	4,268	0,61	20	7,211	0,78	20	0	168,96
Медичний центр діагностики «МРТ»	6,645	0,95	16	7,150	0,78	21	-5	107,60
Сі енд Ді Хелс Кеа	2,776	0,40	24	6,937	0,75	22	2	249,89
Біо-Лайн	3,928	0,56	21	6,171	0,67	23	-2	157,10
Медікум-ЛП	3,754	0,54	22	5,258	0,57	24	-2	140,06
Медична променева діагностика	4,499	0,65	19	4,910	0,53	25	-6	109,14
Разом	696,547	100,00		919,768	100,00			

Джерело: розраховано автором за [7].

де HNI – індекс Херфіндаля – Хіршмана (*Herfindal – Hirshman Index*);

d_i – частка i -го виробника ЛМП у загальному обсязі послуг на ринку, %;

$i = 1, n$ – загальна кількість виробників послуг на ринку.

Розраховані значення коефіцієнтів концентрації Херфіндаля – Хіршмана за частками чистого доходу та за частками кількості працівників наведено в табл. 5.

Варіанти інтерпретації наведені в табл. 6,

$$HNI \in \left[\frac{10000}{n}; 10000 \right].$$

HNI , розрахований за чистим доходом, у 2012–2013 рр. перебував у нормативних межах

$$HNI_{2012, 2013}^{ЧД} \in (2000; 7000],$$

що відповідає високій концентрації та типу ринку – «олігополія» («групова монополія»); HNI , що розрахований за кількістю працівників

$$(HNI_{2012, 2013}^{КП} \in (1000; 2000]),$$

свідчить про помірну концентрацію ринку, тип – «монополістична конкуренція» (табл. 7).

Зроблено важливий висновок щодо існування суттєвої концентрації проведених аналізів саме в приват-

Кількість працівників приватних компаній, що надають платні ЛМП в Україні

Компанія	Кількість працівників (КП)						Зміна позиції	Темп зростання, %
	2012 р.			2013 р.				
	Осіб	$d_{2012}^{ЧД}$, %	Ранг 2012 р.	Осіб	$d_{2013}^{ЧД}$, %	Ранг 2013 р.		
ТОВ «Сінево Україна»	911	29,90	1	1288	35,66	1	0	141,38
МЛ ДІЛА	475	15,59	2	441	12,21	2	0	92,84
ТОВ «ІНВІТРО»	243	7,98	4	342	9,47	3	1	140,74
МЛ EUROLAB	247	8,11	3	245	6,78	4	-1	99,19
МДЦ Експерт	70	2,30	8	83	2,30	10	-2	118,57
МЦ Святої Параскеви	193	6,33	5	152	4,21	5	0	78,76
ДЦ «Медекс»	60	1,97	10	65	1,80	12	-2	108,33
Діасервіс	132	4,33	6	128	3,54	6	0	96,97
Біомедлаб-Дон	64	2,10	9	99	2,74	8	1	154,69
Нова діагностика	98	3,22	7	100	2,77	7	0	102,04
Брайт та Ко	40	1,31	17	40	1,11	18	-1	100,00
Сінілаб Україна	48	1,58	13	49	1,36	15	-2	102,08
Скен Лайф	45	1,48	14	39	1,08	19	-5	86,67
Нова діагностика плюс	43	1,41	16	44	1,22	17	-1	102,33
Медичний центр здоров'я	39	1,28	18	96	2,66	9	9	246,15
Центр променевої діагностики	15	0,49	25	18	0,50	25	0	120,00
Смартлаб	51	1,67	11	62	1,72	13	-2	121,57
Малікс-Мед	38	1,25	19	37	1,02	22	-3	97,37
ТОВ «Фірма «Б.А.Т»	38	1,25	19	68	1,88	11	8	178,95
НеоЛаб	49	1,61	12	50	1,38	14	-2	102,04
МЦД «МРТ»	21	0,69	23	19	0,53	24	-1	90,48
Сі енд Ді Хелс Кеа	34	1,12	21	39	1,08	19	2	114,71
Біо-Лайн	27	0,89	22	38	1,05	21	1	140,74
Медикум-ЛП	21	0,69	23	25	0,69	23	0	119,05
Медична променева діагностика	45	1,48	14	45	1,25	16	-2	100,00
Разом	3047	100,00		3612	100,00			

Джерело: розраховано автором за [7].

Таблиця 3

Межі розрахункових значень показника CR_3 , типи ринків та інтерпретація рівня концентрації продавців на ринку

Інтервал значень показника, $CR_3 \in [0; 100]$	Типи ринків	Інтерпретація рівня концентрації продавців на ринку
$CR_3 \leq 45$	Досконала конкуренція	Слабко концентрований ринок
$CR_3 \in (45; 70]$	Монопольна конкуренція	Помірно концентрований ринок
$CR_3 \in (70; 100)$	Олігополія (групова монополія)	Висококонцентрований ринок
$CR_3 = 100$	Абсолютна монополія	

Джерело: узагальнено автором за [8].

До розрахунку стандартних показників концентрації CR

№ з/п	Назва компанії	Частка ринку, %		Вид і значення показника концентрації, CR		
		за чистим доходом	за кількістю працівників	вид CR	за чистим доходом	за кількістю працівників
1	ТОВ «Сінево Україна»	46,95	35,66	CR ₁	46,95	35,66
2	МЛ ДІЛА	14,61	12,21	CR ₂	61,56	47,87
3	ТОВ «ІНВІТРО»	4,29	9,47	CR ₃	65,85	57,34
4	МЛ EUROLAB	4,21	6,78	CR ₄	70,06	64,12
5	Інші компанії	29,94	35,88	–	–	–
6	Разом	100,00	100,00	–	–	–

Джерело: розраховано автором за [7].

До розрахунку коефіцієнтів концентрації Херфіндаля – Хіршмана за частками чистого доходу та за частками кількості працівників

Назва компанії	$(d_{2012}^{ЧД})^2$	$(d_{2013}^{ЧД})^2$	$(d_{2012}^{КП})^2$	$(d_{2013}^{КП})^2$
ТОВ «Сінево Україна»	1823,86	2204,16	894,01	1271,64
МЛ ДІЛА	344,23	213,59	243,05	149,08
ТОВ «ІНВІТРО»	9,90	18,41	63,68	89,68
МЛ EUROLAB	25,53	17,72	65,77	45,97
МДЦ Експерт	8,56	13,62	5,29	5,29
Медичний центр Святої Параскеви	9,91	9,48	40,07	17,72
Діагностичний центр «Медекс»	8,35	7,42	3,88	3,24
Діасервіс	10,64	4,79	18,75	12,53
Біомедлаб-Дон	3,77	4,67	4,41	7,51
Нова діагностика	6,04	4,02	10,37	7,67
Брайт та Ко	3,81	2,45	1,72	1,23
Сінілаб Україна	2,60	1,91	2,50	1,85
Скен Лайф	2,19	1,54	2,19	1,17
Нова діагностика плюс	2,51	1,52	1,99	1,49
Медичний центр здоров'я	1,20	1,23	1,64	7,08
Центр променевої діагностики	0,82	0,90	0,24	0,25
Смартлаб	0,13	0,77	2,79	2,96
Малікс-Мед	0,57	0,72	1,56	1,04
ТОВ «Фірма «Б.А.Т»	0,21	0,63	1,56	3,53
НеоЛаб	0,38	0,61	2,59	1,90
Медичний центр діагностики «МРТ»	0,91	0,60	0,48	0,28
Сі енд Ді Хелс Кеа	0,16	0,57	1,25	1,17
Біо-Лайн	0,32	0,45	0,79	1,10
Медікум-ЛП	0,29	0,33	0,48	0,48
Медична променева діагностика	0,42	0,28	2,19	1,56
ННІ	2267,29	2512,39	1373,24	1637,42

Джерело: розраховано автором за [8].

Кількісна характеристика типів ринку, інтерпретація рівня концентрації продавців на ринку

Інтервал значень <i>HHI</i>	Типи ринків	Інтерпретація рівня концентрації продавців на ринку	Дії уряду при оцінці допустимості злиття компаній
$HHI \leq 1000$	Досконала конкуренція	Слабо концентрований ринок	Злиття допускається без яких-небудь обмежень
$HHI \in (1000; 2000]$	Монополістична конкуренція	Помірно концентрований ринок	Злиття допускається за результатами додаткової перевірки
$HHI \in (2000; 7000]$	Олігополія (групова монополія)	Висококонцентрований ринок	Якщо за результатами злиття <i>HHI</i> збільшується до 50 пунктів – злиття дозволяється. Якщо за результатами злиття <i>HHI</i> збільшується понад 100 пунктів – злиття забороняється. Якщо за результатами злиття <i>HHI</i> збільшується в межах [51; 99] – потрібне додаткове вивчення допустимості злиття
$HHI \in (7000; 10000]$	Абсолютна монополія		

Джерело: узагальнено автором за [8].

Таблиця 7

Рівень концентрації приватного сектора ринку ЛМП України у 2012–2013 рр.

	За чистим доходом		За кількістю працівників	
	$HHI_{2012}^{ЧД}$	$HHI_{2013}^{ЧД}$	$HHI_{2012}^{КП}$	$HHI_{2013}^{КП}$
Коефіцієнти <i>HHI</i>	2267,29	2512,39	1373,24	1637,42

Джерело: розраховано автором за даними [7].

ному секторі ринку ЛМП. Визначено, що цей сектор слід вважати помірно концентрованим.

ВИСНОВКИ

На основі проведених розрахунків стандартних показників концентрації та індексів концентрації *HHI* для приватного сектора ринку ЛМП за показниками чистого доходу та кількості працівників встановлено, що цей сектор ринку слід вважати помірно концентрованим і типологізувати як «монополістичну конкуренцію» (за кількістю працівників) або «олігополію» (за чистим доходом).

Проведений комплексний аналіз пропорційності розвитку ринку ЛМП в Україні допоможе сформулювати підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень щодо складних соціально-економічних явищ і процесів, а також звести до мінімуму невизначеність і непередбачуваність. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Базилевич В.** Концентрація у банківському секторі України: сучасний стан та шляхи регулювання / В. Базилевич, В. Філюк // Банківська справа. – 2012. – № 2. – С. 3–18.

2. **Войчак А. В.** Маркетингові дослідження : підручник / А. В. Войчак, А. В. Федорченко ; за наук. ред. А. В. Войчака. – К. : КНЕУ, 2007. – 408 с.

3. **Герасименко А. Г.** Концентрація як тенденція розвитку торговельного капіталу в Україні / А. Г. Герасименко, Ю. А. Свириденко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2010. – № 3(7). – С. 34–38.

4. **Катаев А. В.** Маркетинговые исследования. Прикладные маркетинговые исследования : учеб. пособ. / А. В. Катаев. – Х., 2011. – 147 с.

5. Конкуренція і конкурентна політика: категорії та поняття / В. Д. Лагутін ; ред. В. Д. Лагутін. – К. : КНТЕУ, 2009. – 320 с.

6. **Кудирко Л. П.** Міжнародні торговельні мережі в процесах концентрації на продуктовому ринку (FMCG) України / Л. П. Кудирко, І. М. Севрук // Бізнес Інформ. – 2013. – № 8. – С. 56–63.

7. Рынок лабораторных исследований: Почему о приходе крупных иностранных игроков приходится только мечтать [Электронный ресурс] // Деловой информационно-новостной сайт Дело. – Режим доступа : http://delo.ua/business/rynok-laboratornyh-issledovanij-pochemu-o-prihode-kрупnyh-inostr-296511/?supdated_new=1436106354

8. Тимчасові методичні рекомендації щодо визначення основних типів товарних ринків [Електронний ресурс] / Розпорядження Антимонопольного комітету України від 27 січня 2004 р. № 24-р // Центр комплексних досліджень з питань антимонопольної політики. – Режим доступу : http://www.centre-amp.kiev.ua/old/index.php?option=com_content&view=article&id=45:2010-03-04-07-32-09&catid=19:2010-01-13-08-48-27&Itemid=29

9. **Філюк В.** Теоретико-методологічні засади концентрації ринку / В. Філюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 123. – С. 54–58.

10. **Філюк Г. М.** Конкуренція і монополія в епоху глобалізації : монографія / Г. М. Філюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 404 с.

REFERENCES

Bazylevych, V., and Fylyuk, V. "Kontsentratsiia u bankivskomu sektori Ukrainy: suchasnyi stan ta shliakhy rehuliuвання" [Concen-

tration in the banking sector of Ukraine: modern state and ways of regulation]. *Bankivska sprava*, no. 2 (2012): 3-18.

Fyliuk, V. "Teoretyko-metodolohichni zasady kontsentratsii rynku" [Theoretical and methodological foundations of market concentration]. *Visnyk KNU im. Tarasa Shevchenka*, no. 123 (2011): 54-58.

Fyliuk, H. M. *Konkurentsia i monopoliiia v epokhu hlobalizatsii* [Competition and monopoly in the era of globalization]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009.

Herasymenko, A. H., and Svyrydenko, Yu. A. "Kontsentratsiia yak tendentsiia rozvytku torhovelnogo kapitalu v Ukraini" [Concentration as the trend of development of the trading capital in Ukraine]. *Naukovyi visnyk ChDIEU*, no. 3 (7) (2010): 34-38.

Kudyrko, L. P., and Sevruck, I. M. "Mizhnarodni torhovelni mer ezhi v protsesakh kontsentratsii na produktovomu rynku (FMCG) Ukrainy" [International trade networks in the processes of concentration in the grocery market (FMCG) of Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 8 (2013): 56-63.

Kataev, A. V. *Marketingovyie issledovaniya. Prikladnyie marketingovyie issledovaniya* [Marketing research. Applied marketing research]. Kharkiv, 2011.

Lahutin, V. D. *Konkurentsia i konkurentna polityka: katehoriia ta poniattia* [Competition and competition policy: categories and concepts]. Kyiv: KNTEU, 2009.

"Rynok laboratornykh issledovaniy: Pochemu o prihode krupnykh inostrannykh igrokov prikhoditsya tolko mechtat" [The market for laboratory research: Why the arrival of large foreign players can only dream of]. Delo : delovoy informatsionno-novostnoy sayt. http://delo.ua/business/rynok-laboratornykh-issledovaniy-pochemu-o-prihode-krupnykh-inostr-296511/?supdated_new=1436106354

"Tymchasovi metodychni rekomendatsii shchodo vyznachennia osnovnykh typiv tovarnykh rynkiv" [Temporary methodical recommendations on the definition of the main types of commodity markets]. Tsentri kompleksnykh doslidzhen z pytan antymonopolnoi polityky. http://www.centre-amp.kiev.ua/old/index.php?option=com_content&view=article&id=45:2010-03-04-07-32-09&catid=19:2010-01-13-08-48-27&Itemid=29

Voichak, A. V., and Fedorchenko, A. V. *Marketynhovi doslidzhennia* [Marketing research]. Kyiv: KNEU, 2007.